

Otázka: Vznik filosofie, konfucianismus a taoismus, předsokratovská filosofie

Předmět: Filosofie, Společenské vědy

Přidal(a): Petr Babyka

1) Filosofie jako věda

= soustava kritického uvažování o problémech bytí, světa, poznání a člověka

- kladení otázek po základu, smyslu porozumění a vysvětlení světa jako celku
- hledání obecných vlastností člověka, struktur přírody, společnosti i kosmu
- (kosmos = středověké označení vesmíru)

2) Filosofické disciplíny

Aristotelovo dělení:

- **vědy teoretické** (fyzika, metafyzika a matematika)
- **vědy praktické** (etika a politika)
- **vědy tvořivé** (poetika)

Základní disciplíny

- **Ontologie**
 - = teorie bytí
 - zabývá se např. tím, co je bytí a jsoucno, hmota, podstata, čas, prostor apod.
 - často se ztotožňuje s metafyzikou
 - Aristotelem nazývána první filosofii
- **Gnozeologie (též noetika nebo epistemologie)**

- = teorie poznání
- problematika vědeckého poznání
- zabývá se problémy zdrojů, podmínek, možností a mezí lidského poznání
- ověřuje otázky pravdy (cíl každého poznání)
- **Etika**
 - = teorie morálky
 - zabývá se lidskými soudy o tom, co je dobro a zlo, svoboda, mravní odpovědnost, štěstí, smysl lidského života
 - mravní normy a jejich význam pro jednání člověka
 - patří sem také ekoetika (etické problémy ekologie)

Další disciplíny

- **Filosofická antropologie**
 - = filosofie člověka
 - zabývá se člověkem jako celkem, jeho podstatou, smyslem, vztahem jeho duše a těla, jeho postojem k sobě samotnému
 - otázka lidské svobody
- **Filosofie přírody**
 - zabývá se poznáním přírody
 - snaží se objasnit zákonitosti přírodního dění
 - pokouší se zodpovědět otázky týkající se např. změn v přírodě
- **Filosofie jazyka**
 - zabývá se otázkami významu, vztahu jazyka a skutečnosti, vztahu jazyka a myšlení
 - zkoumá, jakou roli hraje jazyk při poznávání
 - řeší uplatnění řeči v komunikaci

3) Vznik filosofie

- **Předfilosofický postoj člověka ke světu** - vychází z mýtu, člověk se ze světa nevyčleňuje
- **Mýtus** = příběh se symbolickým nebo náboženským významem
 - tvorba názorů lidí na svět, přírodu a lidské bytí

- vysvětlování účelu věcí, původ států, měst, rodů apod.
- lidé si kladli pouze otázky, na které nacházely odpovědi v mýtech
- Hesiodova **soustava řeckých mýtů** – počátkem všeho je **chaos**
- **Teoretický postoj** člověka ke světu = cesta od mýta k **logu**
 - vzniká z údivu, který člověka vytrhne z přirozeného postoje ke světu
- **Logos** = nahrazení chaosu řádem (kosmem), který je vysvětlitelný lidským rozumem
 - racionální výklad světa

4) Filosofie a náboženství

- oba pojmy jsou zaměřené na celek skutečnosti
- klíčovou rolí je člověk
- mají mnoho společného, ale často bývají v rozporu
- náboženství – stejně staré jako lidská kultura, citový a iracionální základ, postaveno na víře
- filosofie – poznání vědeckého typu, reálné zkoumání

5) Základní filosofické problémy

Charakterizovány otázkou „Co je bytí?“

Bytí = základní vlastnost jsoucna

- tématem se zabývá ontologie
- něco, co je společné pro všechna jsoucna

Jsoucno = vše, co má podíl na bytí (vše, co existuje)

Ontologická diference = rozdíl mezi jsoucnem a bytí

- základní téma filosofie
- zkoumat jsoucna z hlediska jejich bytí znamená zkoumat je jako celek (otázky Proč jsou? Jak jsou?)

Vztah mezi světem, jaký je, a světem, jak se nám jeví

- tématem se zabývá **gnozeologie**
- zkoumání, zda je náš obraz světa identický, podobný nebo odlišný od objektivní reality
- **smyslové vnímání** - filosofie nesouhlasí s předpokladem, že předměty jsou takové, jaké je vnímáme svými smysly

6) Dějiny filosofie, proměny základních paradigmat

6.1. Antická filosofie (7. - 6. století př. K.)

- počátky spojeny s prostředím řeckých městských států
- přechod z patriarchální formy vlády do demokratičtější správy polis
- významný ekonomický vzestup oblasti

Dělení antické filosofie

- **předsokratovská filosofie** (7. - 5. století př. K.)
- **filosofie klasického období** (5. - 4. století př. K.)
- **filosofie v období helénismu a pozdní antiky** (4. století př. K. - 529 n. l.)

1) Předsokratovská filosofie

Milétané

- z města Milétos
- **Milétská škola**
- první filosofové, kteří začali realizovat přechod od mýtu k logu
- snaha vyložit svět přirozeným způsobem
- hledání pralátky (arché)
- **Thalés (624 - 548 př. K.)**
- pobýval v Egyptě
- pralátkou je voda (zdroj z řeky Nile) - počátek všeho
- „Svět je plný bohů“ (panteismus)

- **Anaximandros (610 - 546 př. K.)**

- filosof, který se zabíral astronomií

- **apeiron** = arché je bezměrné, neurčené, bezmezné

- vše vzniká z přirozené neomezenosti a vrací se do ní zpět

- **Anaximenés (585 - 528 př. K.)**

- vnímal arché jako neurčitý **vzduch**

- > vše vzniká právě z něj (zhušťováním, zředováním)

- teorie 4 elementů (voda, vzduch, oheň, půda)

Pythagorejci

- pokračovali v Pythagorově filosofii

- zkoumali svět na základě čísel

- **učení o převtělování duše** = snaha osvobodit duši z koloběhu života

- > dodržováním zásad uzavřeného učení

- > vzdělávání, autorita, disciplína, zdrženlivost apod.

- založili filosoficko-náboženskou školu (uzavřené bratrstvo se složitým systémem)

- skupina pythagorejců byla nakonec rozehnána -> kvůli snaze uplatnit se v politice

- **hudba sfér** = zvuk nebeských těles

- **Pythagoras ze Samu (580 - 500 př. K.)**

- jako první se nazval filosofem

- založil školu (na území jižní Itálie a Sicílie)

- princip čísel

- > každé má svůj význam (např. 10 = dokonalost)

-> vyjadřují nejen rozměr či počet, ale také kvalitu

-> **hudba** (číselné vztahy se souzvukem tónů

- lidská duše je **nesmrtelná**

-> prochází očišťováním v nových vtěleních

-> cílem je vysvobodit ji z koloběhu nových zrození

Herakleitova filosofie

- **Herakleitos z Efezu (540 - 480 př. K.)**
- **temný filosof** (obtížně srozumitelná filosofie)
- pocházel ze zakladatelského rodu efezských králů
- královskou hodnost postoupil svému bratrovi a začal se plně věnovat filosofii
- považoval se za samouka, nenavazoval na žádného předchůdce
- řešení problému přeměny, změny
- společným prvkem všeho je **logos**
- podstatou světa je **ohně**

-> v jeho rozpalování a uhasínání vznikají, mění se a zanikají jednotlivé věci

-> příčinou jejich neustálé změny je boj od sebe neoddělitelných protikladů

-> př. den x noc, zdraví x nemoc, válka x mír

-> stále jsou však v harmonii

- svět je neustálou změnou, jeho podstatou je také **dění**
- „Dvakrát nevstoupíš do stejné řeky“

-> měníme se my i “řeka“

- „Vše plyne“
- **dialektické myšlení** (= protiklady, vývoj světa)

Eleaté

- **Elejská škola** (založena ve městě Elea)
- poukazují na vztah mezi pravým poznáním (**epistémé**) a pouhým zdáním (**doxa**)
- **epistémé** = výsledek práce rozumu
- **doxa** = výsledek klamu smyslů
- **Xenofanes**
- problematika a kritika řeckého náboženství

-> kritika **antropomorfismu** (= lidská podoba, vlastnosti)

-> kritika **polyteismu** (víra ve více bohů)

- vyznávání **panteismu** (Bůh je všechno, je rozptýlen všude a ve všem)
- **Parmenides z Eleje (540 - 480 př. K.)**
- autorem prvního elejského myšlení
- problematika přeměny, změny
- jeho filosofie popírá herakleitovské dynamické pojetí protikladného bytí
- upustil se od smyslového poznání -> dle něj připoutává člověka k přírodě
- je nelogické připustit si existenci bytí a nebytí zároveň
- „Nic nemůže vzniknout z ničeho“
- „Bytí je a nebytí není“
- představa, že do světa, do kterého jsme se narodili, byl takový vždycky
- „Něco se nelze přeměnit v něco jiného“

-> na druhou stranu změny vnímal

-> dával však přednost rozumu (= racionalismus -> **1. racionální myšlení**)

- **Zénon z Eleje (490 - 430 př. K.)**
- dovršil elejské učení

- **aporie** = logické paradoxy o **nemožnosti pohybu**

= existence jediného bytí

= neexistence prázdného prostoru

Mladší fyzikové

- problém přeměny
- dynamická proměnlivost přírody vzniká slučováním neměnných základů bytí

-> dynamický princip

- **Empedokles (490 - 430 př. K.)**
- neměnné základy světa -> **4 živly** (voda, půda, oheň, vzduch)
- princip, který živly spojuje ve věci = **láska**
- princip, který věci ničí a rozkládá zpět do neměnných živlů = **svár**
- **Anaxagoras (500 - 428 př. K.)**
- neměnné základy světa -> tzv. **semena** (je jich nekonečně mnoho, lze je stále dělit)
- **nús** = rozum či duch, který hýbá světem

- spojuje semena ve věci i věci ničí a rozděluje je zpět na semena

Atomisté

- návaznost na mladší fyziky
- reakce na aktuální problémy své doby (problém pohybu x klidu, bytí x nebytí)
- **Leukippos (500 - 440 př. K.)**
- zakladatel atomismu, vyjádřil jeho základní myšlenky
- formuloval **logický zákon dostatečného důvodu** (= nic se neděje nadarmo)
- **Demokritos (460 - 370 př. K.)**
- pocházel z Abdér
- označoval svět jako **jednotu atomů** (jsoucna) a **prázdná** (nejsoucna, prázdného prostoru)
- **atomy** -> mají háčky, kterými se spojují (dočasně)

-> spojováním vznikají věci i lidské duše

-> jsou věčné

-> liší se tvarem, velikostí

-> pohybují se v prázdném prostoru (v nejsoucnu)

-> **determinismus** = atomy mají určené dráhy pohybu

- existence vlastností: těžké, lehké, měkké, tvrdé, u ostatních (barvy, chutě, vůně) je neuznává
- duše je nesmrtelná
- problematika změny -> věci se mění, ale základ je daný
- **Epikuros ze Samu (341 - 270 př. K.)**
- navázal na Demokrita, odmítl však předurčenost drah atomů

-> atomy dle Epikura padají shora dolů, pohybují se paralelně

-> mají však možnost svobodného odchýlení se od své dráhy a spojení s jinými atomy (spojením vznikne nová věc)